

בס"ד. פורים, ה'תשי"ב

(הנחה בלתי מוגה)

ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר¹, ואיתא בגמרא² אורה זו תורה ושמחה זה יו"ט וששון זו מילה ויקר אלו תפילין. והפירוש הפשוט בזה³, לפי שעל כל אלה גזר המן שבנ"י לא יוכלו לקיימם, כדאיתא במדרשי חז"ל⁴, שהמן בחר במיוחד מצוות אלו, להיותם אותות בין הקב"ה וישראל, ולכן כשבטלה גזירת המן, אזי ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר, שהיו יכולים לחזור ולקיים מצוות אלו, ועוד ביתר תוקף, כיון שבאו לקיום מצוות אלו עי"ז שעמדו בנסיון כמעט משך שנה⁵. ומ"מ רואים אנו שבפועל נקבעו בימי הפורים בפרט ב' הענינים דאורה (תורה) ושמחה (יום טוב), ענין השמחה, שהרי ימי הפורים ענינם הוא ימי משתה ושמחה⁶, וכן ענין האורה (תורה), שהרי ע"י נס פורים ניתוסף ענין שלם בתורה, כפי שלמדו רז"ל⁷ ממ"ש⁸ כתוב זאת זכרון בספר, מה שכתוב במגילה. וגם חיוב קריאת המגילה בימי הפורים הו"ע דאורה זו תורה. ומובן גם מצד פנימיות הענינים, שהרי איתא בגמרא⁹ על הפסוק¹⁰ קיימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקבלו כבר, כי, בנוגע למתן תורה במעמד הר סיני אמרו מכאן מודעא רבה לאורייתא (שקבלוה באונס¹¹, כיון שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית כו'), והדר קיבלוה בימי אחשוורוש, מרצונם הטוב. ומזה מובן שכאשר בטלה גזירת המן, ע"י המעמד ומצב שבו עמדו בני"י במשך השנה, אזי ניתוסף בענין אורה זו תורה, כיון שקיימו מה שקבלו כבר, שאז היתה קבלת התורה ביתר שאת וביתר עז. וכמו"כ בענין שמחה זה יו"ט, שהרי

ובתו"א שם צז, א: "כל השנה כולה". ועד"ן
בשערי אורה שער הפורים צ, ב. סה"מ עטר"ת
ע' שו. תרפ"א ע' קצא. תש"ח ע' 118. ועוד.

(6) אסתר ט, טז ואילך.
(7) מגילה ז, א.
(8) בשלח יז, יד.
(9) שבת פח, א.
(10) אסתר ט, כז.
(11) פרש"י שבת שם.

(1) אסתר ח, טז.

(2) מגילה טז, ב.

(3) פירש"י שם.

(4) תרגום שני לאסתר ג, ח. וראה תרגום
לאסתר ח, טז. חדא"ג מהרש"א למגילה שם.
וראה גם ענף יוסף למגילה שם. רד"ה
ליהודים היתה אורה תרכ"ו (סה"מ תרכ"ו ע'
טז). לקו"ש ח"ג ע' 916 ואילך.

(5) כ"ה בתו"א הוספות למג"א קכ, ד.

אמרו רז"ל¹² שכל המועדים עתידים ליבטל לעתיד לבוא וימי הפורים אינם בטלים לעולם, וכמ"ש¹³ וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם, ונמצא, שענין ימי הפורים (שנעשה ע"י העמידה בנסיון כו') פעל ענין של שמחה, ושמחת בחגך¹⁴, עד כדי כך, שגם כאשר כל שאר הימים טובים יהיו בטלים, תהי' השמחה דימי הפורים. ויתירה מזה, שאפילו כאשר הימים טובים הם בקיומם, הנה השמחה שבכל הימים טובים היא במדידה והגבלה, שלא ימשוך ביין כו'¹⁵, וחייבים ב"ד להעמיד שוטרים ברגלים כו'¹⁶, כדי שלא תהי' השמחה למעלה מן המדה. משא"כ בשמחה דפורים הרי לא רק שמותר למשוך ביין, אלא חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע¹⁷, היינו, שלא זו בלבד שבטלה המדידה וההגבלה, אלא שביטול המדידה וההגבלה הוא החיוב דימי הפורים, שחייב לבסומי, שפירושו הוא להשתכר¹⁸, ובאופן דעד דלא ידע, שזהו היפך ההנהגה דושמחת בחגך, שצריך להיות במדידה והגבלה שלא ימשוך ביין.

ב) וביאור הטעם שימי הפורים יהיו קיימים אפילו כאשר כל המועדים בטלים, וכן הטעם ששמחת פורים צריכה להיות שלא בערך יותר משמחת כל הימים טובים, דהנה ידוע המבואר בדרושי חסידות¹⁹, שכל עניני הימים טובים הם בבחי' סדר השתלשלות, ולכן, לעתיד לבוא שאז יהיו גילויים שלמעלה מסדר השתלשלות, אזי הגילויים שבמועדים יהיו כשרגא בטיהרא²⁰. וזהו הפירוש דכל המועדים בטלים, שאין הכוונה שיתבטלו כפשוטו ח"ו, שהרי דבר ברור ומפורש בתורה שזאת התורה לא תהא מוחלפת ולא יבטל דבר ממנה²¹, אלא שמצד הגילויים שלמעלה מסדר השתלשלות שיהיו לעתיד לבוא, הנה כל הענינים שבסדר השתלשלות, שבכלל זה הם גם כל המועדים, יהיו בדרך ביטול, כשרגא בטיהרא. [ויש לבאר ענין זה גם בפשטות, דהנה, הטעם הפשוט להחילוק

הט"ו. טושו"ע או"ח סתרצ"ה ס"ב.
18) פרש"י מגילה שם.

19) תו"א הוספות למג"א קיט, סע"ב.
ד"ה ליהודים היתה אורה שבהערה 4. ד"ה להבין מארז"ל כל המועדים תשט"ז (סה"מ תשט"ז ע' קבו ואילך). ובכ"מ.
20) לשון חז"ל — חולין ס"ב.
21) פירוש המשניות להרמב"ם סנהדרין פרק חלק יסוד התשיעי. רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט. הל' מלכים פי"א סוף ה"ג.

12) מדרש משלי פ"ט. ילקוט שמעוני משלי רמז תתקמד.

13) אסתר ט, כח. וראה רמב"ם סוף הל' מגילה.

14) ראה טז, יד.

15) רמב"ם הל' יו"ט פ"ו ה"כ. טושו"ע או"ח סתקכ"ט ס"ג. שו"ע אדה"ז שם ס"ב.

16) רמב"ם שם הכ"א. טושו"ע שם ס"ד. שו"ע אדה"ז שם ס"ג.

17) מגילה ז, ב. רמב"ם הל' מגילה פ"ב

בין שמחת יו"ט להמעמד ומצב דימות החול, הוא, לפי שבימי החול עסוקים בעובדין דחול, ולכן, בבוא הזמן דיו"ט שבו יש חיוב שביתה, כל מלאכה לא יעשה בהם (לבד ממלאכת אוכל נפש)²², אזי ישנו ענין השמחה, כיון שבטלים מעובדין דחול. משא"כ לעתיד לבוא, שגם בימות החול לא יהיו כל הענינים דעובדין דחול, כמ"ש הרמב"ם²³ שאפילו בימות המשיח לא יהיו עניני דאגות כו', כיון שכל צרכי האדם יהיו בהרחבה, ויוכלו לעסוק בתורת ה', וכמ"ש²⁴ ועמדו זרים ורעו צאנכם גו', הרי ענין המנוחה ביו"ט לא יהי' נבדל מהמנוחה בימות החול, ולכן לא תהי' תפיסת מקום להשמחה דיו"ט שמצד ענין המנוחה]. משא"כ ימי הפורים, כיון ששמחת פורים היא עד דלא ידע, למעלה מסדר ההשתלשלות, הנה אפילו לעתיד לבוא שאז יהיו כל הענינים למעלה מסדר ההשתלשלות, לא יתבטל הענין דפורים אפילו לא באופן הביטול דשרגא בטיהרא.

ג) ולהבין הענין בפרטיות יותר, הנה²⁵ ידוע שבדרך כלל נחלק סדר ההשתלשלות לד' חלקים, אצילות בריאה יצירה עשי', וזהו מש"נ בפסוק²⁶ כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו. והענין בזה, דהנה, בראתיו יצרתיו אף עשיתיו קאי על החלוקה של שלשת העולמות, עולם העשי' הגשמי או הרוחני, עולם הגלגלים או כפי שנקרא עולם המלאכים (יצירה), ועולם הנשמות (בריאה)²⁷. וזהו גם חילוק הלשוניות בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, שהלשון בראתיו מורה על ההתהוות מאין ליש, כמ"ש הרמב"ן²⁸ שאין אצלנו בלה"ק בהוצאת יש מאין אלא לשון ברא, משא"כ יצרתיו הוא מלשון נתינת צורה, שמשמעות הדבר שישנו כבר החומר, וחומר זה מקבל את הצורה, והיינו, שאין זה ענין של התהוות מאין ליש, כי אם, שהיש משתנה ומקבל צורה. והלשון עשיתיו מורה על גמר והשלמת הדבר. אמנם, בענין עשיתיו יש מעלה יתירה, שלכן נאמר בכתוב אף עשיתיו, שמורה על תוספת דבר חדש, כי גם כאשר ישנו החומר לבד (בראתיו) והצורה לבד (יצרתיו), יכול להיות שלא יהי' דבר גשמי בפועל ממש, וזהו החידוש דאף עשיתיו, שנתהווה דבר גשמי בפועל ממש, שענין זה אינו בדרך השתלשלות, שהרי עד כמה

ס"ע 43), שמאמר זה מיוסד על מאמרו של הצ"צ.

26 ישעי' מג, ז.

27 ראה אוה"ת יתרו ע' תתכד ואילך. סה"מ תרנ"ג ע' רי ואילך.

28 בראשית א, א.

22 בא יב, טז.

23 הל' תשובה פ"ט ה"ב.

24 ישעי' סא, ה.

25 בכל הבא לקמן — ראה אוה"ת

מג"א (קה"ת, תש"ג) ע' קלא ואילך. וראה

בהשיותו שלאחרי המאמר סכ"ה (תו"מ ח"ה

שתהי' השתלשלות המדריגות ברוחניות, לא תהי' מזה התהוות דבר גשמי²⁹, ולכן, מה שנכלל בסדר ההשתלשלות דבראתיו יצרתיו עשיתיו, הרי זה רק מצד עשי' הרוחנית, אבל מצד עשי' הגשמית, הנה עז"נ אף עשיתיו, אף הפסיק³⁰, כיון שהתהוות היש הגשמי למטה אינה בדרך השתלשלות מבחי' בראתיו ויצרתיו, אלא התהוותו היא ג"כ בדרך מאין ליש, שהתהוות זו היא מבחי' שהיא נעלית יותר לא רק מיצרתיו אלא אפילו מבראתיו, שעל זה מורה הריבוי דתיבת אף — שזהו כח הא"ס, שאינו עלול מאיזו עילה וסיבה שקדמה לו ח"ו, ולכן הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט³¹.

והנה כללות ענין הבריאה מאין ליש הוא באופן שאע"פ שאמיתית המציאות היא למעלה דוקא³², מ"מ, נקרא בשם אין, הן מצד המעלה, והן מצד הנכרא. מצד המעלה נקרא אין³³, לפי שהתהוות אינה אלא מהארה בעלמא, שהרי לא זהו עיקר האלקות מה שהעולמות מתהוים ממנו³⁴, ולגבי עיקר האלקות נקראת הארה זו בשם אין בלבד. ונקרא אין גם לגבי היש הנכרא³⁵, כי, האפשרות שיוכל להיות מציאות יש היא דוקא באופן שאינו מרגיש את כח הבורא שעל ידו נברא, ולכן נקרא גם לגביו בשם אין, לפי שאינו יודע ממנו כלל, ואם רק ידע ממנו, אזי יתבטל ממציאיותו (ער וועט ווערן אויס נברא), ויכלה בהכח הפועל שיש בו, ע"ד מארז"ל³⁶ הושיט הקב"ה אצבעו הקטנה ביניהם ושרפם.

והנה הענין דבראתיו, שהו"ע דבריאה מאין ליש, כפי שהוא בסדר ההשתלשלות, ענינו הוא עולם הנשמות, כי, על נש"י אמרו רז"ל³⁷ ישראל עלו במחשבה, והרי ענין המחשבה הוא כפי שרואים באדם למטה, שראשית מציאות האותיות באופן מורגש היא בכח המחשבה. דעם היות שגם לפני המחשבה יש בהעלם מקור לאותיות, מ"מ, אין זה עדיין בגדר מציאות, משא"כ במחשבה שבה נרגשים אותיות, אותיות המחשבה. ובאופן כזה היא התהוות הנשמות, שנעשים מציאות נברא

(29) ראה תניא רפ"ח. תו"א מג"א צ, ב. תו"א מג"א צט, ב. ובכ"מ.
 צב, ב. אוה"ת מג"א שם (ע' קלא). (34) תו"א מג"א שם. לקו"ת שה"ש ח, א.
 (30) לקו"ת ר"פ בלק. ובכ"מ.
 (31) תניא אגה"ק ס"כ (קל, ריש ע"ב). (35) המשך תרס"ו ע' רכא ואילך. ובכ"מ.
 (32) ראה גם לקו"ת פ' ראה יט, ג. כו, ד. (36) סנהדרין לח, ב. וראה לקו"ת דרושי
 ובכ"מ. ר"ה ס, ב. ובכ"מ.
 (33) מקומות שצויינו בהערה הקודמת. (37) ב"ר פ"א, ד.

(כמו אותיות המחשבה). אך מ"מ, הרי הנשמה מצד עצמה עומדת באהבה ויראה לאלקות, כמ"ש³⁸ חי הוי' אלקי ישראל אשר עמדתי לפניו, והיינו, דכשם שהמחשבה אינה דבר נפרד, דעם היותה לבוש בלבד, הרי זה לבוש שהוא בהתחברות עם הענין המלוּבש בו, ולכן המחשבה היא רק לעצמו ואינה לזולתו, כמו"כ גם הנשמה מצד בריאתה עומדת בדביקות באלקות. ולמטה מזה הוא הענין דיצרתיו, שהוא בדוגמת כח הדיבור, שאותיות הדיבור הם נפרדים מהאדם, וגם הזולת יודע אותם, ודוגמתו למעלה הם המלאכים, שהתהוותם היא מן הדיבור, כמ"ש³⁹ בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם, ולכן המלאכים הם מציאות נפרד, ועד ששייך אצלם אפילו ענין של חטא⁴⁰. ולמטה מזה הו"ע אף עשיתיו, דקאי על עולם העשי⁴¹, עד לעולם הגשמי והחומרי. ועז"נ הריבוי דאף (עשיתיו), כיון שהתהוות היש הגשמי היא מבחי' שנתרבה בתיבת אף, שהיא למעלה מיצרתיו ולמעלה אפילו מבראתיו, כנ"ל.

ד) והנה כדי שיוכל להיות כללות הענין דבראתיו יצרתיו אף עשיתיו, הנה עז"נ לעיל מיני' כל הנקרא בשמי ולכבודי, דקאי על העשר ספירות דעולם האצילות, שעל ידם נעשה התהוות סדר ההשתלשלות דעולמות ב"ע. דהנה, כיון שהוא ית' הוא אחד האמת, שהוא לבדו הוא ואין זולתו⁴², א"כ, איך אפשר שמאחדות האמיתית תהי' התהוות ריבוי פרטים דסדר ההשתלשלות, בראתיו יצרתיו אף עשיתיו. אך הענין הוא, שהתהוות היא ע"י ממוצע, שכללותו הו"ע עשר ספירות דאצילות, שהם באופן דאיהו וחיוהי חד איהו וגרמוהי חד⁴³, ולכן הרי הם ממוצע בין איהו לבין העולמות ב"ע שמתהווים באמצעות העשר ספירות. ומה שהע"ס נקראים בשם ממוצע, אין הכוונה לממוצע שהוא בערך ח"ו, היינו, שכערך העולמות הנבראים לגבי הע"ס כן הוא ערך הע"ס לגבי העצמות, שהרי ידוע⁴⁴ שלגבי העצמות הרי אצילות ועשי' הם בשוה ממש, אלא מה שהע"ס נקראים בשם ממוצע הרי זה רק להיותם

תש"ח ע' 158).

(42) ראה תניא פל"ה בהגהה (מד, סע"ב ואילך).
(43) תקו"ז בהקדמה (ג, ב). תניא אגה"ק ס"כ.
(44) ראה סהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה ספ"ב. ובכ"מ.

(38) מלכים"א יז, א.

(39) תהלים לג, ו. וראה סה"מ עטר"ת ע' תריב. תרח"ץ ע' סח. תש"ג ע' 73. ובכ"מ.
(40) ראה פרקי דר"א פכ"ב. ילקוט שמעוני בראשית רמז מד. וראה גם ד"ה כבוד מלכותך דיום ב' דראש השנה (תו"מ ח"ד ע' 3).
(41) ולפעמים נכלל בזה גם עולם הגלגלים (ראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ

האמצעי שעל ידם יכול להיות נמשך מהאחדות האמיתית בריבוי העולמות דסדר ההשתלשלות. וזהו כל הנקרא בשמי ולכבודי גו', כי האצלת עולם האצילות אינה אלא כדי שיהי' ממוצע שתהי' התהוות עולמות ביי"ע⁴⁵, בראתיו יצרתיו אף עשיתיו. ותכלית בריאתם היא בשביל האדם, כמ"ש⁴⁶ אנכי עשיתי ארץ ואדם עלי' בראתי, כדי שהאדם יקיים תרי"ג מצוות, שזהו בראתי, בגימטריא תרי"ג⁴⁷. ומזה מובן, שכל המדריגות דעשיתיו יצרתיו ובראתיו, ואפילו כל הנקרא בשמי ולכבודי, כיון שאינם אלא ממוצעים ואמצעים כדי שיהי' אדם עלי' בראתי, בגימטריא תרי"ג, לכן, המעמד ומצב דכל סדר ההשתלשלות, מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין, תלוי במעשה האדם למטה, באופן מעמדו ומצבו בענין בראתי (בגימטריא תרי"ג), בלימוד התורה וקיום המצוות.

ה) **והנה** בהע"ס גופא (שהם ממוצעים שיוכל להיות הענין דבראתיו יצרתיו אף עשיתיו) הנה ראשיתם היא ספירת החכמה, ראשית חכמה⁴⁸, שענינה הוא ביטול, ולכן יכול להתלבש בה אוא"ס, אחד האמת, שהוא לבדו הוא ואין זולתו⁴², שהתלבשותו היא במקום כזה שאינו נרגש למציאות, וכל ענינו אינו אלא היותו כלי המסור ונתון (צוגעטרֶאָגן) ובטל לאוא"ס המלוּבש בו. וזהו גם שא' הפירושים⁴⁹ במאמר איהו וחיוהי חד איהו וגרמוהי חד, שחיוהי קאי על המוחין, ובפרט על ספירת החכמה, שנחשבת כמו אור בלי כל⁵⁰. והיינו, שכל ענינה אינו אלא גילוי שעל ידו יוכל להיות הענין דבראתיו יצרתיו אף עשיתיו, ומלבד זאת אינו מרגיש מאומה, כי אם ההרגש שהוא לבדו הוא ואין זולתו.

אמנם כדי שמראשית הספירות, ראשית חכמה, דהיינו בחי' חכמה עילאה, יוכל להיות נמשך סדר ההשתלשלות דבראתיו יצרתיו אף עשיתיו, שהו"ע אותיות המחשבה ואותיות הדיבור וכח המעשה (כנ"ל), ה"ז ע"י התלבשותו תחילה בכחינת המדות. וכמו שהוא באדם למטה, להבדיל הבלדות אין קץ, שענין המעשה בא ע"י מעבר סדר השתלשלות, שבתחילה ישנו החפץ והרצון שבלב, וממנו נמשך באותיות המחשבה, שיהרהר כיצד להגיע אל הענין הנרצה, ומאותיות המחשבה נמשך אח"כ באותיות הדיבור, כגון שמצוה לזולתו שיביא אליו את הדבר

48) תהלים קיא, יו"ד.

49) סה"מ תרל"ג ח"ב ע' שמה. תרנ"ג ע' רכח. תרצ"ב ע' קטס. תש"ח ע' 161. ובכ"מ.

50) ראה גם סה"מ תרע"ח ע' שסו.

45) ראה גם ד"ה מצוה משתקע תרע"ח

סה"מ תרע"ח ע' קיב). ובכ"מ.

46) ישעי' מה, יב.

47) מקדש מלך לוח"א רה, ב.

הנרצה, או בענין של מעשה, שעושה ענינים שעל ידם יוכל לבוא אל הדבר הנרצה שנמשך אליו מצד הרגש הלב. וכמבואר בתניא⁵¹ שקודם שנפלה התאווה והחמדה בלבו לאותו דבר, ישנו הענין בכח חכמתו ושכלו וידיעתו, שהי' נודע אצלו הדבר, ואח"כ מתעוררת המשכה בלב לאותו דבר, ואח"כ חוזרת ועולה מהלב למוח לחשב ולהרהר בה, ואז נולדה בחינת אותיות במוחו, דהיינו אותיות המחשבה, ואח"כ אותיות הדיבור, ועד שנמשך בענינים של פועל. ועד"ז להבדיל הבדלות אין קץ גם למעלה, שכדי שיוכל להיות בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, צ"ל סדר השתלשלות בע"ס גופא, שמבחי' החכמה צריך להיות נמשך בבחינת המדות, ומן המדות נמשך בספירת המלכות.

וביאור הענין, דהנה, אותיות המחשבה והדיבור אינם מתהווים מהמדות שבלב, וראי' לדבר, שהרי גם תינוק קטן יש לו המשכה במדות שבלב, ואדרבה, המשכת המדות אצלו היא בתוקף גדול ביותר, וכמו שרואים שכאשר הקטן רוצה איזה דבר, אין בזה מדידה והגבלה, שבוכה וצועק ותובע, ואי אפשר להרגיעו, ואעפ"כ אינו יכול לדבר. וכיון שרואים שיש לו מדות בתוקף ומ"מ אין אצלו אותיות הדיבור, הרי מוכח שהתהוות האותיות אינה מן המדות. וכמו"כ אין לומר שהתהוות האותיות היא מהשכל הגלוי, שהרי רואים שאפילו כאשר יש לתינוק קצת שכל והבנה, מ"מ עדיין אינו יכול לדבר באותיות הדיבור, ומזה מוכח שגם אותיות המחשבה שלו אינן כדבעי למהוי. ורק כאשר מתגדל עוד יותר, וניתוסף אצלו עוד ענין שלמעלה ממדות שבלב ולמעלה משכל הגלוי, הנה רק אז יכול לדבר. ומבואר בזה⁵², שהתהוות האותיות היא מעצמות הנפש ומבחי' המוחין כפי שהם קודם ענין הגילוי, שזהו המקור לענין השכל והבנה והשגה (ודוגמתו בהשתלשלות הספירות הו"ע ספירת החכמה), וכאשר מתחילה אצל התינוק התגלות בחינה זו, אזי מתגלה אצלו ענין האותיות. אך מ"מ, הנה האותיות שחושב ומדבר בהם הם בהענין שיש לו המשכה אליו במדות שבלב. ומזה מובן, שיש צורך בב' הענינים, והיינו, שאי אפשר להיות התהוות האותיות אלא ע"י בחי' החכמה (שזהו"ע אבא יסד ברתא⁵³) ועד לעצמות הנפש, אך כדי שהאותיות יבואו לידי התגלות, צריך לחבר את עצמות הנפש עם כח המחשבה וכח הדיבור, וזה נעשה באמצעות המדות שבלב, שהם פועלים

53) זח"ג רמח, ב. רנו, ב. ועוד.

51) פ"כ (כו, א"ב).

52) ראה תניא אגה"ק ס"ה. ובכ"מ.

התחלקות וצמצום בגילויים הנמשכים מן החכמה, עד שיוכלו להיות נמשכים באותיות המחשבה ובאותיות הדיבור.

ועד"ז יובן גם למעלה, שכדי שיהי' ענין בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, צ"ל תחילה ענין כל הנקרא בשמי ולכבודי, היינו, לא רק ענין חכמה עילאה, ראשית חכמה, אלא לאח"ז צריך להיות נמשך גם בענין המדות, כי, אע"פ שאבא יסד ברתא, שהתהוות האותיות היא מהחכמה, הרי אותיות אלו הם בהעלם עדיין, והיינו לפי שהחכמה היא תכלית הביטול, ולכן אי אפשר שיתגלו פרטים, ועאכו"כ ריבוי פרטים, ועד לפרטים שסותרים זה לזה, שהרי בחכמה היא האחדות האמיתית. וכדי שתהי' התגלות האותיות, ריבוי אותיות, ואפילו אותיות שהם מנגדים וסותרים זל"ז, הנה בשביל זה צריך להיות ענין המדות, שכללותם הם חסד וגבורה, שזוהי הנתינת מקום לענינים הסותרים זל"ז, ענינים נפרדים, שאינם באופן של אחדות. והיינו, שהתהוות עצם מציאות האותיות היא באופן שאבא יסד ברתא, כי, מצד זה שהאותיות הם למטה מטה, נמשכים הם מעצמות הנפש, או מראשית הספירות שהיא ספירת החכמה, אבל כדי שתהי' התגלות האותיות, אותיות הדיבור, ואפילו אותיות המחשבה, הרי זה צ"ל ע"י מעבר המדות, שרק על ידם יכול להיות נמשך מתכלית האחדות לריבוי האותיות במחשבה דיבור עד למעשה למטה.

(ו) **והנה** ע"פ האמור לעיל שכל סדר ההשתלשלות דכל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו תלוי בעבודת האדם למטה בלימוד התורה וקיום המצוות (בראתי בגימטריא תרי"ג), הרי מובן, שכאשר עבודת האדם למטה היא ללא פגם וחסרון, אזי גם למעלה ישנו בשלימות כל סדר ההשתלשלות, מבחי' כל הנקרא בשמי ולכבודי, כפי שנמשך ע"י המדות שבלב, ועד להתגלות האותיות, תחילה אותיות המחשבה, ואח"כ אותיות הדיבור, ואח"כ ענין המעשה. ובכללות הי' זה המעמד ומצב דבנ"י בזמן שבית המקדש הי' קיים, שאז היו כל הענינים בגלוי, ולכן היו ישראל מתפללים ונענין⁵⁴, והיינו, שגם כאשר ביקשו על רוחניות וגם כאשר ביקשו על גשמיות, היו רואים מיד את המענה מלמעלה. אמנם, על זמן הגלות נאמר⁵⁵ אותותינו לא ראינו, כי, מפני חטאינו גלינו מארצנו⁵⁶, דחטא הוא מלשון חסרון⁵⁷, היינו, שחסר בעבודת

(54) ראה מדרש תהלים מזמור צא.

(55) תהלים עד, ט. ראה תו"א מג"א שם

(56) נוסח תפלת מוסף דיו"ט.

(57) ראה מלכים-א, א, כא ובפרש"י. לקו"ת

מטות פב, א. ועוד.

צג, א. שם, סע"ג. ובכ"מ.

האדם למטה, וענין זה פעל גם למעלה. והיינו, שכאשר ההנהגה למטה היתה באופן דפנו אלי עורף ולא פנים⁵⁸, נעשה כן גם למעלה, שנסתלקה ההשפעה מבחי' פנימיות המדות. ויובן מהחילוק שבין הפנימיות (פנים) לאחוריים (עורף) למטה, שבפנים ישנם כל הגילויים שבגוף האדם, ששם הוא מקום העינים והאזנים והחוטם והפה (שבהם מתגלים חושי אדם, ראי' ושמיעה ריח טעם ודיבור). משא"כ בעורף, בחי' אחוריים, הרי עם היותו אותו הראש, מ"מ אין שם גילויים כלל, ועד שההפרש ניכר אפילו בחוש המישוש, שהוא החוש היותר תחתון, שבעור הפנים מרגיש האדם שלא בערך יותר פרטים ובדקות יותר מכמו ההרגש בעור העורף. וענינו בעבודת האדם, שההנהגה היא באופן דפנו אלי עורף ולא פנים, היינו, שנעשה חסרון ח"ו בהרגש הפנימי בעניני קדושה ועניני אלקות, ועד שתמורת זה נעשה ההרגש וההתלהבות (די צוקאָכטקייט) בענינים חיצוניים, עניני עוה"ז, והיינו, שכאשר מדובר בענין גשמי וחומרי אזי מרגיש מה שחסר לו, וחסרון זה נוגע לו, והוא מסור לזה לגמרי, משא"כ בענין רוחני וענין של קדושה עשייתו אינה אלא מצד ההכרח, או כמצות אנשים מלומדה⁵⁹, כיון שלימדו אביו והרגילו בזה, ויתירה מזה, שגם ההרגל לא הועיל, ונעשה חסרון גם בענין זה. והנהגה זו פועלת גם למעלה, שיהי' היפך הענין דפנים בפנים⁶⁰, כי אם באופן דהסתר אסתיר פני⁶¹. וכיון שנתעלם הממוצע דענין המדות, אזי לא נמשך הגילוי באותיות המחשבה, ובפרט אותיות הדיבור ועד לענין המעשה, ולכן אותותינו לא ראינו, שמתפללים ומ"מ אין רואים שנענים, הן בגשמיות והן ברוחניות.

ז) אך אעפ"כ אין לאדם ליפול ברוחו מזה, ועד שזהו שטות גדול (כהלשון בדרושי חסידות⁶²), כיון שעל זה אנו אומרים שאע"פ שאברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו, מ"מ, אתה הוי' אבינו⁶³. והענין בזה, דהנה, כללות ענין המדות מתחיל מאברהם, שענינו הוא קו הימין וקו החסד, שהוא ראשית המדות. וכיון שבזמן הגלות ההנהגה היא באופן דפנו אלי עורף, לכן הנה אברהם לא ידענו, וכדאיתא בגמרא במס' שבת⁶⁴ שאברהם לא הי' יכול להגן כו'. ועד"ז ישראל לא יכירנו, דישראל קאי על ז"א שהוא כללות המדות. ומ"מ אין ליפול מזה, כי אתה אבינו, והיינו,

62) תו"א מג"א צג, א. הובא באוה"ת שם ע' קמ.
63) ישעי' סג, טז.
64) פט, ב.

58) ירמי' ב, כז.
59) ע"פ ישעי' כט, יג.
60) ואתחנן ה, ד.
61) וילך לא, יח.

שיש הארת חכמה עילאה, אף שחסר הממוצע דבחינת אברהם וישראל. וכמשנת"ל שפעולת הממוצע דמדות היא לפעול שהאותיות יהיו בגילוי, אבל התהוות האותיות עצמן היא דוקא מצד בחי' חכמה עילאה, דאבא יסד ברתא. ולכן, אף שבזמן הגלות חסר הממוצע דענין המדות, שזהו"ע אברהם וישראל, ומשום זה אין האותיות בהתגלות, אבל מ"מ, הרי אתה אבינו, שזוהי בחי' חכמה עילאה, שבה לא שייך ענין הגלות, וגם בזמן הגלות יכולים להגיע לבחי' זו, שהיא השורש ומקור להתהוות האותיות, אלא שאין זה בגילוי.

וזהו שעל זמן הגלות נאמר רק אותותינו לא ראינו, והיינו, שאין הכוונה שאין נסים, אלא כדיוק לשון רז"ל⁶⁵ שאין בעל הנס מכיר בניסו, דמשמעות הענין היא, שיש נסים, אלא שחסרה הכרת הנסים, והיינו לפי שהנסים אינם נסים גלויים, אלא הם נסים שיכולים לומר עליהם שהם מלובשים בדרכי הטבע. דהנה, בטבע גופא יש ב' הנהגות. הא' הוא הטבע עצמו, שזהו שעולם כמנהגו נוהג, זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף ויום ולילה לא ישבותו⁶⁶, שגם זה הוא מצד רצון הבורא, שזהו שאלקים בגימטריא הטבע⁶⁷, אלא, שמצד ההרגל שבזה, שרגילים לראות דבר זה בכל יום, בכל עת ובכל זמן, אפשר לשכוח לפי שעה שזהו ענין של אלקות, ולחשוב שהעולם הוא בירה בלא מנהיג ח"ו⁶⁸. והב' הוא ענין הנסים המלובשים בטבע, והיינו שהנסים אינם נראים לעיני בשר, אלא רק בעין השכל. וכמו הנס דפורים, שסיבב כמה סיבות והקציף עבדים על אדוניהם⁶⁹ לעשות הנס במעשה בגתן ותורש כו', והריגת ושתי ולקחת אסתר כו', שזהו נס שלמעלה מהטבע, רק שמתלבש בהטבע, ואין הלמעלה מהטבע נראה בעיני בשר, רק בעין השכל⁷⁰, והיינו, שאין זה כמו הנס דקרי"ס עד"מ, שגם ללא התבוננות הי' נראה הנס לעיני בשר, אלא באופן שהנס מלובש בדרכי הטבע. וכמו"כ ישנו ענין הנסים בכל יום ובכל שעה, אלא שאינם בגלוי, וכנ"ל שאותותינו לא ראינו, היינו, שהאותות

65) נדה לא, א. וראה אוה"ת לתהלים (יהל אור) ע' קנד. ד"ה כימי צאתך תשל"ח ס"ג ואילך (תו"מ סה"מ ניסן ע' קצח ואילך).
66) נח ח, כב.
67) פרדס שער יב (שער הנתיבות) פ"ב. תניא שעהיה"א רפ"ו. ובכ"מ.
68) ראה ב"ר פל"ט, א. רמב"ם הל' ע"ז

פ"א ה"ג.
69) מגילה יג, ב.
70) בענין זה נזכר, שאותו המלך שגור הגזירה, הוא עצמו ביטל אותה. אך אין זוכרים בבירור אם נאמר שלכן אין הנס נראה בעיני בשר, או להיפך, שמצד זה רואים בעיני השכל שהוא למעלה מהטבע (החו"ל).

ישנם, אלא שאין רואים אותם. וטעם הדבר הוא לפי שחסר הענין דאברהם וישראל (ענין המדות), שהם הממוצעים להמשיך את התגלות האותיות.

ח) וביאור הענין בעבודת האדם, שאע"פ שבזמן הגלות הנה אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו, שאין אצלו עדיין אהבה ויראה ושאר עניני המדות, מ"מ, ישנה המעלה דאתה אבינו, כיון שבכל עת ובכל שעה, ובכאו"א לפי מעמדו ומצבו, ישנו הענין דאמונה פשוטה כו'. והענין בזה, שישנו אופן שצריך להיות כל סדר ההשתלשלות עד להתגלות האותיות כו', היינו, שעבודת האדם למטה היא באופן של התגלות המדות, שע"ז פועלים את הממוצע דענין המדות שלמעלה, שיומשך הגילוי דפנים בפנים, כמ"ש⁷¹ כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם. אמנם, בשביל זה יש צורך באריכות העבודה הדורשת אריכות הזמן, שהרי יש צורך בכמה מיני התבוננות, התבוננות שעל ידה יבוא לאהבה, התבוננות שעל ידה יבוא ליראה, והתבוננות שעל ידה תהי' התגלות שאר המדות. וכמבואר בתניא⁷² שענין זה תלוי באופן מעמדו ומצבו, עד כמה צ"ל אצלו יגיעת נפש ויגיעת בשר, כשעה ושתיים כו'⁷³. אמנם, בזמן הגלות יש גם דרך העבודה שאע"פ שאברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו, מ"מ הרי ישנו ענין האמונה פשוטה בכאו"א מישראל, אפילו בקל שבקלים. וראי' לדבר, שכאשר בא לידי נסיון, הרי אפילו קל שבקלים מוסר את נפשו⁷⁴, משום שאז אין אצלו ספיקות שדבר זה נוגע (עס רירט אָן) בהתקשרותו עם אלקות, ולכן, מבלי הבט על מעמדו ומצבו באהבה ויראה, בלימוד התורה וקיום המצוות, הרי הוא מוסר את נפשו מיד, ואין אצלו שום מונע ומסתיר ומלעיג כו'. ומצד ענין האמונה פשוטה שישנו בכאו"א מישראל, באיזה מעמד ומצב שיהי', אין צורך לעבור את כל סדר ההשתלשלות כו', אלא ברגעא חדא יכול להתהפך מן הקצה אל הקצה, כי, כשמתבונן באמונה פשוטה שהוא חד עם הקב"ה (אתה אבינו), וכאשר עומד לעשות דבר, הנה אם אינו ע"פ תורה ואינו מתאים להוראות התורה, הרי זה מפריד אותו מאחדותו ית', אזי ברגעא חדא יכול להפוך את עצמו מן הקצה אל הקצה, ולהיות חד עם הקב"ה גם בגילוי. ומזה יכול לבוא אח"כ למעמד ומצב שתהי' אצלו גם אהבה ויראה בהתגלות, אלא, שענין זה לא יבוא מלמטה למעלה, אלא מלמעלה למטה, היינו, שההתחלה היא מהענין דכי אתה אבינו, שממשיך את

(73) תניא רפ"א.

(74) תניא פי"ח.

(71) משלי כו, יט. תניא רפ"ו.

(72) פ"ב (נט, ב).

האמונה פשוטה בשלשה לבושי הנפש, ומזה יבוא אח"כ להתגלות האהבה והיראה, ועי"ז יומשכו גם האותיות בגלוי, ואז יהי המעמד ומצב דמתפללין ונענין, כשם שהי' בזמן הבית.

(ט) **ועפ"ז** יובן מה שאמר רז"ל כל המועדים עתידים ליבטל חוץ מימי הפורים. דהנה, ענין המועדים קשור עם ענין המדות, שזהו ענינם של ג' האבות, כדאיתא במדרש⁷⁵ שחג המצות הוא כנגד אברהם שאמר⁷⁶ מהרי שלש סאים קמח סולת לושי ועשי עוגות, כיון שפסח הי'⁷⁷, ושבועות הוא כנגד יצחק, וסוכות הוא כנגד יעקב דכתיב בי'⁷⁸ ויעקב נסע סוכותה גו'. אמנם, לעתיד לבוא שיהיו גילויים למעלה מסדר ההשתלשלות, אזי לא יהי צורך בהממוצע דמדות, שענינם לצמצם ולהמשיך את כל הענינים במדה והגבלה דסדר השתלשלות, שהרי לעתיד לבוא כתיב⁷⁹ ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך, שאז תהי' כללות העבודה באופן של ראי'⁸⁰, שהיא בבחי' חכמה עילאה, ועד שתהי' ראיית אלקות אפילו בעיני בשר, כמ"ש⁸¹ כי עין בעין יראו, ולכן יתבטלו אז כל עניני הממוצעים הקשורים עם בחי' המדות, שבפרטיות הם עניני המועדים דפסח שבועות וסוכות, שיהיו כשרגא בטיהרא לגבי הגילוי דלא יכנף עוד מוריך. משא"כ היו"ט דימי הפורים שהי' בזמן הגלות, כאשר אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו, הרי אז הי' הנס מצד הענין דכי אתה אבינו, היינו, שבנ"י עמדו במסירת נפש ובאמונה פשוטה במשך כמעט כל השנה, ולא עלה על לב אחד מהם שום מחשבת חוץ, והיינו, שאף שהיו ביניהם מכל הסוגים, ובכל מיני מעמדים ומצבים, כולל גם אלה שנהנו מסעודתו של אחשורוש, או אלה שהשתחוו לצלם (כהדעות בזה בגמרא⁸²), מ"מ עמדו כולם בתנועה של אמונה פשוטה ומסירת נפש. ולכן נקראו במגילה בשם יהודים דוקא, הן אלה שהיו משבט יהודה והן אלה שהיו משאר השבטים, כי יהודי הוא ע"ש שכופר בע"ז⁸³, שכל הכופר בה כמודה בכל התורה כולה⁸⁴, וכיון שכל בני"י עמדו אז בתנועה

80) ראה לקו"ת צו יז, ב. שער האמונה לאדמו"ר האמצעי פנ"ט ואילך. סה"מ תרח"ץ ע' רא. ובכ"מ.
81) ישעי' נב, ח.
82) מגילה יב, א.
83) שם יג, ריש ע"א.
84) קידושין מ, א.

75) זח"ג רנז, ב. טור או"ח סתי"ז. מנורת המאור (לר"י אלנקאוה) חלק ב הל' ר"ח (ע' 202). אבודרהם הל' ר"ח.
76) וירא יח, ו.
77) ב"ר פמ"ח, יב. פרש"י וירא שם, יו"ד.
78) וישלח לג, יז.
79) ישעי' ל, כ. וראה תניא פל"ו.

זו, לכן נקראו כולם בשם יהודים. וענין זה נמשך בהם ע"י מרדכי שנקרא איש יהודי⁸⁵, שפירושו, שר של בחי' יהודי, כמו איש הר הבית⁸⁶, שפירושו⁸⁷ שר הר הבית, וכמו אישי כהן גדול⁸⁸, שהוא לשון גדלות ושררה⁸⁹. והיינו, שמרדכי שהי' הנשמה הכללית שבאותו הדור, כדאיתא במדרש⁹⁰ שמרדכי בדורו כמשה בדורו, קיבץ את כל בני' לאחדות האמיתית, ופעל אצלם בגלוי שעמדו במסירת נפש במשך כל השנה כולה, שתהי' אצלם הכפירה בעבודה זרה וההודאה בכל התורה כולה. וכאשר בני' עמדו בתנועה זו במשך כל השנה כולה, היינו, שבכל סוגי השינויים שבענין הזמן⁹¹, המשיכו והחדירו את ענין האחדות, הנה מבלי הבט על המעמד ומצב בכל שאר העינים, היתה אצלם ההתקשרות עם בחינת אתה אבינו. ולכן, גם לעתיד לבוא, שאז לא יכנף עוד מוריך, הנה מה שיהי' כשרגא בטיהרא, הרי זה רק ענין המועדים, שהם במדידה והגבלה, משא"כ ימי הפורים שבהם עמדו בני' למטה בתנועה של מס"נ בפועל שהיא למעלה ממדידה והגבלה, ועי"ז המשיכו מלמעלה בחי' כי אתה אבינו, שלמעלה הן מאברהם והן מישראל, הנה ענין זה לא יתבטל אפילו לעתיד לבוא, כיון שזהו תוכן ענין הגילויים דלעתיד לבוא.

ומטעם זה הנה גם בזמן הזה, בזמן הגלות, יש חילוק בין שמחת הימים טובים להשמחה דימי הפורים, ששמחת הימים טובים, כיון שענינם הוא ההמשכה בסדר השתלשלות, לכן יש כמה מדידות והגבלות באופן השמחה, שלא ימשוך ביין וכו'. משא"כ ימי הפורים, עם היותם מותרים בעשיית מלאכה, והם ימי חול, הרי דוקא בהם חייב אינש לבסומי עד דלא ידע, שהשמחה צריכה להיות למעלה משכל ודעת שבגלוי. והיינו לפי שבשעת הגזירה עמדו בתנועה כזו, ולכן היתה גם הגאולה באופן כזה, שקשורים עם בחי' שלמעלה מכל סדר ההשתלשלות.

(י) **וזהו** ליהודים היתה אורה ושמחה, שפעולת ימי הפורים היתה במיוחד בענין התורה, אורה זו תורה, ובענין השמחה זה יו"ט, שעד אז היו במדידות והגבלות. דהנה, בענין התורה היתה ההגבלה דמכאן מודעה רבה לאורייתא, שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה

90) אסת"ר פ"ו, ב.

91) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1323. וראה גם ד"ה וקבל היהודים תשל"ח ס"ג (תו"מ סה"מ אדר ע' מו). ד"ה קיימו וקבלו היהודים תשמ"ה. ועוד.

85) אסת"ר ב, ה.

86) מדות פ"א מ"ב. תמיד כז, סע"ב.

87) פרש"י תמיד שם.

88) יומא יח, ב.

89) ראה פרש"י שם.

שקבלתם עליכם, יש להם תשובה שקבלוה באונס⁹¹, שהרי כפה עליהם את ההר כגיגית כו', ובמילא יכולים לטעון שענין פלוני שייך אליו וענין פלוני אינו שייך אליו כו', וכאשר אינו אנוס אזי יש לו ברירה וכו'. ולכן, כאשר ימי הפורים פעלו שקיבלו על עצמם את כללות ענין התורה, אזי ניתוסף ענין חדש באורה זו תורה. ועד"ז בענין שמחה זה יו"ט, שלמדו ממ"ש ושמחת בחגך, כי, החיוב ושמחת בחגך הוא במדידה והגבלה, כיון שהי' זה קודם המעמד ומצב שבימי הפורים. ובענין זה ניתוסף לאחר ששמחו בנסיון, ולאחרי שהיתה התעוררות תשובה שפעלה אצל כל בני, הן אלה ששייכים לעבודה, והן אלה שאינם שייכים לעבודה, הן אלה השייכים לעבודה שע"פ טעם ודעת, והן אלה השייכים לעבודה שלא ע"פ טעם ודעת — שהרי בעבודה שלא ע"פ טעם ודעת גופא ישנו ענין של עבודה שמתגלה ע"י טעם ודעת, אבל באותה שנה עמדו כולם בשוה במסירת נפש, שהיו מוכנים למסור נפשם בפועל, שזהו"ע שלמעלה מטעם ודעת לגמרי, בלי חפץ ורצון כלל, וכמבואר בחסידות⁹² שזהו ענין האהבה דמי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ⁹³, ומובא על זה מאמר רבינו הזקן בשעת דביקותו: איך וויל זע גאָר ניסט איך וויל ניט דאַיין גן עדן איך וויל ניט דאַיין עולם הבא כו' איך וויל מער ניט אַז דיך אַליין. ובמעמד ומצב זה עמדו אז כל בני. ולכן הביא זה את הגאולה באופן דונהפוך הוא⁹⁴, אתהפכא מן הקצה אל הקצה, שאותו הפה עצמו שגזר את הגזירה הוא עצמו ביטל אותה⁹⁵, ועוד זאת, שצוה שישלטו היהודים המה בשונאיהם⁹⁶. ולכן, כאשר קבעו חיוב השמחה בימי הפורים, נקבע חיוב של שמחה שאינה שייכת למדידה והגבלה אלא היא למעלה ממדידה והגבלה, שזהו"ע חייב אינש לבסומי בפורי'א עד דלא ידע.

93) תהלים עג, כה.

94) אסתר ט, א.

95) ראה תו"א מג"א צד, ב.

92) הובא בשרש מצות התפלה פרק מ

(סהמ"צ להצ"צ קלח, סע"א — נעתק ב"היום

יום" יח כסלו).